

İnceleme Makalesi - Review Article

102 sayılı ILO Sözleşmesi'ne Göre Aile Yardımı Olarak Sınıflandırılabilir Türkiye'deki Mevcut Yardımlar

Existing Benefits in Türkiye that Can Be Classified as Family Benefits According to ILO Convention No. 102

Selim DAĞLIOĞLU *

ORCID 0000-0002-2006-8788

Uğur Emre BEKTAŞ **

ORCID 0000-0003-4524-4925

Sosyal Güvenlik Dergisi / Journal of Social Security
Cilt: 12 Sayı: 2 Yıl: 2022 / Volume: 12 Issue: 2 Year: 2022
Sayfa Aralığı: 327-346 / Pages: 327-346
DOI: 10.32331/sgd.1223517

ÖZ

Türkiye'de aile yardımlarını içeren herhangi bir kurumsal sosyal güvenlik kolu henüz oluşturulmamış olmakla birlikte farklı amaçlar çerçevesinde çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan çeşitli yardımlar taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan Türkiye'deki mevcut yardımlardan 102 sayılı Sözleşme çerçevesinde aile yardımı olarak değerlendirilebilecek yardımların belirlenmesidir. Bu çerçevede farklı kurumlar tarafından çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan yardımlar, 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nde aile yardımları için belirlenen standartlar dikkate alınarak incelenmiştir. Yardımlar; yararlanma koşulları, yardım türü ve yardımlardan yararlanan kişiler gibi özellikleri ile 102 sayılı Sözleşmede aile yardımları için belirlenen yardım yapılacak hal, korunan kimseler ve yapılacak yardımlar için belirlenen asgari standartlar karşılaştırılarak sınıflandırılmıştır. Aile yardımı niteliği taşıyan yardımlar ile yapılacak bazı değişikliklerle aile yardımı olarak sınıflandırılabilir yardımlara çalışmada yer verilmiştir. Ayrıca farklı sosyal sigorta kolundan verilen bazı yardımların 102 sayılı Sözleşmede asgari standartları belirlenen hangi sosyal güvenlik kolu kapsamına girdiği tartışılmıştır. Çalışma sonucunda aile yardımları sosyal güvenlik kolundan sağlanan en temel yardım olan çocuk yardımı dâhil pek çok aile yardımı uygulamasının Türkiye'de örneklerin bulunduğu tespit edilmiştir. Aile yardımı niteliği taşıdığı tespit edilen yardımların yararlanma koşullarının yeniden belirlenmesi ve bu yardımların sağlandığı kurumsal bir sosyal güvenlik kolunun oluşturulması durumunda mevcut yardımların etkinliği artırılabilir ve bu yardımlara erişim konusunda fırsat eşitliği sağlanabilecektir.

Anahtar Sözcükler: Aile yardımları, çocuk, 102 sayılı ILO Sözleşmesi, sosyal güvenlik, sosyal risk

ABSTRACT

There are various benefits provided depending on the presence of children within the framework of different purposes in Türkiye although an institutional social security branch including family benefits has not yet been established. Some of these benefits have the characteristics of family benefits according to ILO Convention No. 102. The aim of this study is to determine the benefits that can be considered as family benefits within the framework of the Convention No. 102 from the existing benefits in Türkiye, which is provided due to the presence of children. In this context, the benefits provided by different institutions depending on the presence of children has been examined by taking into account the standards determined for family benefits in the ILO Convention No 102. Benefits have been classified by comparing their features such as the conditions and types of benefits and people benefiting from the benefit with the minimum standards determined for the benefit such as the contingency covered, protected persons and the benefits to be given in the Convention No. 102 for family benefits. Benefits having characteristics of family benefits and that can be classified as family benefits with some changes to be made are included in the study. Moreover, it has been discussed that some benefits given from different social insurance branches are in the concept of which social security branch, whose minimum standards are determined in the Convention No. 102. As a result of the study, it has been ascertained that there are examples of many family benefits applications in Türkiye, including child benefit, which is the most fundamental benefit provided from the social security branch of family benefits. In case of re-determining the conditions of benefits from the benefits, which are found to be family benefits, and establishing an institutional social security branch that provides these benefits, the effectiveness of the existing benefits will be increased and equal opportunities will be provided in access to these benefits.

Keywords: Family benefits, child, ILO convention no. 102, social security, social risk

Önerilen atıf şekli: Dağlıoğlu, S. ve Bektaş, U. E. (2022). 102 sayılı ILO Sözleşmesi'ne Göre Aile Yardımı Olarak Sınıflandırılabilir Türkiye'deki Mevcut Yardımlar. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 12(2). 327-346.

• Geliş Tarihi/Received: 19/10/2022 • Güncelleme Tarihi/Revised: 17/11/2022 • Kabul Tarihi/Accepted: 27/12/2022

* Dr., Daire Başkanı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, selim.daglioglu@csgb.gov.tr

** Çalışma Uzmanı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, ugur.bektas@csgb.gov.tr

GİRİŞ

1944 yılında Uluslararası Çalışma Konferansı (UÇK)’nda kabul edilen 1944 tarihli 67 sayılı Gelir Garantisi (Güvencesi) Sağlanmasına Dair ILO Tavsiye Kararı dikkate alınarak sosyal güvenliğin kapsamına giren sosyal riskler; a) Hastalık, b) Analık, c) Malullük, d) Yaşlılık, e) Aileyi geçindirenin ölümü, f) İşsizlik, g) Normal sayılmayacak ölçüde artan giderler, h) Meslekle ilgili riskler (iş kazaları ve meslek hastalıkları) olarak sayılabilir (Dilik, 1980:77). 1952 yılında UÇK sırasında kabul edilen 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşme ile de benzer sosyal riskler benimsenerek kişilerin bu sosyal risklere karşı güvence altına alınabilmesi için a) Sağlık yardımları, b) Hastalık ödenekleri, c) İşsizlik yardımları, d) İhtiyarlık yardımları, e) İş kazası ve meslek hastalığı yardımları, f) Aile yardımları, g) Analık yardımları, h) Maluliyet yardımları ve i) Ölüm yardımları olmak üzere 9 sosyal güvenlik koluna ilişkin asgari standartlar belirlenmiştir.

102 sayılı ILO Sözleşmesi’nde her bir sosyal güvenlik kolu için asgari standartlar; hangi durumlarda yardım yapılacağını gösteren “yardım yapılacak hâl”, sosyal riske karşı kimlerin güvence altına alınacağını gösteren “korunan kimseler”, söz konusu yardımlara hak kazanabilmek için talep edilebilecek prim ödeme, çalışma veya ikamet etme ya da bunların bir karmasından oluşan koşulları içeren “staj süresi” koşulları ve asgari hangi yardımların yapılacağını gösteren “yapılacak yardımlar” üzerinden belirlenmiştir. Buradan bir sosyal güvenlik yardımının, korunan kimseler ve staj süresi koşulu gibi özellikleri dikkate alınarak hangi sosyal güvenlik kolu kapsamına girdiğinin tespit edilmesi ve yardımların sınıflandırılması mümkündür.

102 sayılı Sözleşmenin işsizlik yardımları ile aile yardımlarına ilişkin mükellefiyetleri içeren bölümlerini onaylamamış olmasına rağmen işsizlik yardımlarını içeren kurumsal bir sosyal güvenlik kolu kurulmuş olmakla birlikte Türkiye’de aile yardımlarını içeren herhangi bir kurumsal sosyal güvenlik kolu henüz oluşturulmamıştır. Bununla birlikte Türkiye’de farklı amaçlar çerçevesinde çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan çeşitli yardımlar bulunmaktadır. 102 sayılı Sözleşmede aile yardımları için belirlenen asgari standartlar göz önünde bulundurulduğunda bu yardımların bazıları, aile yardımı niteliği taşımaktadır.

Sosyal güvenlik yazınında Türkiye’de bazı aile yardımı uygulamalarının bulunduğu kabul edilmekle birlikte hangi yardımların aile yardımı olduğu konusunda yazarlar arasında görüş birliği bulunmamaktadır. Dodurka (2014: 7-8), Türk ve Ünlü (2016: 99) gibi bazı yazarlar; gıda yardımları, yakacak yardımları ile barınma yardımlarını Türkiye’deki mevcut aile yardımlarına örnek olarak kabul etmektedir. Bu sosyal politikalar kapsamında aileye yönelik olarak yapılan sosyal yardımları esas alan ve aileyi bir bütün olarak göz önünde bulunduran bir bakış açısını taşımaktadır. Diğer bazı yazarlar ise 102 sayılı Sözleşmede aile yardımları bölümünde belirlenmiş asgari standartlar doğrultusunda çocukları geçindirme mükellefiyeti bulunan kişilere yönelik olarak yapılan yardımları göz önünde bulundurarak bazı yardımları, aile yardımı olarak kabul etmektedir. Şentürk (2016: 109-117), Türkiye’de sağlanan mevcut yardımlardan şartlı nakit transferleri (şartlı eğitim yardımı ve şartlı sağlık yardımı), asgari geçim indirimi, devlet memurları için aile ve doğum yardımı, 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu kapsamında verilen eğitim yardımı, kreşte ücretsiz bakım ile doğum yardımı ve çeyiz hesabı kapsamındaki desteklerin aile yardımı olarak değerlendirilebileceğini belirtmektedir. Karabayır (2019: 31-35) da Şentürk (2016)’de aile yardımı olarak kabul edilen Türkiye’deki mevcut yardımların aile yardımı olduğunu kabul etmektedir. Akpınar (2021: 435), Şentürk (2016)’de aile yardımı olarak belirtilen yardımlara ilave olarak analık halinde ödenen geçici iş göremezlik ödeneklerini de aile yardımı olarak nitelendirmektedir.

102 sayılı Sözleşmede aile yardımları için belirlenen asgari standartlar göz önünde bulundurulduğunda çocukların varlığına bağlı olarak ortaya çıkan giderleri karşılamaya yönelik olarak sağlanan yardımlar, aile yardımı olarak kabul edilebilecektir. Bunun dışında aileyi bir bütün olarak ele alan ve aile giderlerine katkı sağlanması amacıyla verilen gıda, yakacak ve barınma gibi yardımların, 102 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamında doğrudan aile yardımı olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Analık halinde ödenen geçici iş göremezlik ödenekleri ise 102 sayılı Sözleşmeye göre de aile yardımı değil bir analık yardımudur.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan mevcut yardımlardan hangilerinin 102 sayılı Sözleşmeye göre aile yardımı olarak değerlendirilebileceğinin belirlenmesidir. Bu çerçevede birinci bölümde aile yardımı sosyal güvenlik kolu¹ tanıtılmıştır. İkinci bölümde Türkiye'de çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan bir yardımın aile yardımı olarak nitelendirilebilmesi için 102 sayılı Sözleşmede yer alan hangi özellikleri taşıması gerektiği incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türkiye'de çocukların varlığına bağlı olarak sağlanan mevcut yardımlar, yararlanma koşulları ile yardım tutarı bakımından incelenmiş ve 102 sayılı Sözleşmede aile yardımları için belirlenen yardım yapılacak hâl, korunan kişiler, staj süresi ile yapılacak yardımlar dikkate alınarak bu yardımların aile yardımı niteliği taşıyıp taşımadığı tartışılmıştır.

I- AİLE YARDIMLARI

Aile yardımları, çocukların varlığına bağlı olarak ortaya çıkan masraflar nedeniyle çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti bulunan ebeveynin çocuğun varlığından önce ulaştığı olduğu refah seviyesinin korunması için ebeveyne sağlanan yardımlardır. Kurtulmuş (1995: 145) ise “aile ödeneklerini aileler için çocukların varlığından ve bu varlığın ortaya çıkardığı kendine has ihtiyaçlardan doğan ekonomik dengesizliği hafifletmek için toplumun nakit olarak yaptığı pozitif bir yardım” olarak tanımlamaktadır.

Aile yardımlarının temel hedefi, çocuklardan ziyade çocuğun varlığı nedeniyle kişilerin harcamalarında meydana gelebilecek normal sayılmayacak ölçüdeki artışlara karşı çocuğun bakımını sağlayan kişilerin korunmasıdır. Bununla birlikte aile yardımlarıyla ülkedeki doğurganlığın ve ülke nüfusunun artırılması, yoksulluğun azaltılması, çocuk yoksulluğunun ve çocuk işçiliğinin engellenmesi, ülke refah seviyesinin tüm topluma yaygınlaştırılması, fiziki ve ruhsal açıdan daha sağlıklı bireylerin yetiştirilmesi gibi pek çok olumlu sonucun da ortaya çıkması muhtemeldir.

Kurtulmuş (1988: 243), batı ülkelerinde aile ödeneklerinin aile yapılarındaki çözümlerin getirdiği sosyal problemlerin yükünü biraz olsun hafifletebilmek amacıyla benimsendiğini ifade etmektedir. Ayrıca birey-aile-toplum ilişkileri açısından değişmekte olan dünyamızda sosyoekonomik sebepler dolayısıyla ailenin desteklenmesinin zaruri hâl geldiğini ve bu amaçla aile ödeneklerinin büyük önem kazandığını vurgulamaktadır. Dumon ve Esengün (Ç. M., 1991: 5); bütün ülkelerde aile yardımlarının, çocukların refahını artırıcı önlemler olarak ve/veya sosyal eşitliğe katkıda bulunmak

¹ Sosyal güvenlik yazınında genel olarak, belirli bir süre prim ödeme koşuluna bağlı olarak yapılan yardımlar, sosyal sigorta yardımı olarak anılırken belli bir dezavantajlı gruba yönelik olarak herhangi bir prim ödeme koşuluna bağlı olmaksızın yapılan yardımlar ise sosyal yardım olarak adlandırılmaktadır. Sosyal güvenlik yardımları ise belirli süre çalışma, prim ödeme ve/veya ikamet koşullarına bağlı olarak yapılan yardımlardır. Buradan sosyal güvenlik yardımları, sosyal sigorta yardımlarında olduğu gibi belirli bir süre prim ödeme koşuluna bağlı olarak yapılabildiği gibi sosyal yardımlarda olduğu gibi herhangi bir prim ödeme koşulu olmaksızın ülkede ikamet etme koşuluna bağlı olarak da yapılabilmektedir. Aile yardımı uygulamalarında da prim ödeme koşulu öngörülebildiği gibi yardımlar, herhangi bir prim ödeme koşuluna bağlı olmaksızın da sağlanabilmektedir. Türkiye'deki mevcut yardımlardan aile yardımı niteliği taşıdığı ifade edilen bazı yardımlar prim ödeme koşuluna bağlı iken bazıları ise herhangi bir prim ödeme koşuluna bağlı değildir. Bu bakımdan çalışmada aile yardımları, aile yardımı sosyal güvenlik kolu olarak ifade edilmektedir.

amacıyla yapıldığını ve bu önlemlerin, çocuk sahibi olmayı özendirici nitelik taşıdığını ifade etmektedir. Kurtulmuş (1995: 154); batı toplumlarında aile ödenekleriyle çocuklar için ailenin katlandığı ekonomik yük azaltılarak ailedeki maddi tatmin unsurlarının sağlanabilmesi ve ailedeki çöküşün önlenmeye çalışıldığı vurgulanmaktadır.

Gauther ve Hatzius (1997: 295), 1970-1990 döneminde 22 sanayileşmiş ülkedeki ailelere yönelik devlet desteği dikkate alarak uzun vadede ortalama %25 daha fazla yardım yapılması hâlinde kadın başına 0,07 doğurganlık artışı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Björklund (2006: 3), 1925–1958 doğumlu İsveçli kadınları dikkate alarak yaptığı çalışma sonucunda aile yardımı politikalarının genişletilmesinin doğurganlık düzeyini yükselttiği, doğum aralıklarını kısalttığı ve dönem doğurganlık oranlarında dalgalanmalara neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Oberlin ve diğ. (2007: 1), aile ödeneklerinin daha yüksek bir doğum oranının teşvik edilmesi veya bir sağlık politikasının desteklenmesi gibi ek hedeflere hizmet edebileceğini ve yoksullukla mücadele ile yaygın eğitimin sağlanmasının yanı sıra risklerin dağıtılmasında da bir araç olarak kullanılabileceği sonucuna ulaşmışlardır. Atatanır (2011: 164), demografik yapının sosyal güvenlik sistemine ve politikalarına etki ettiği gibi sosyal güvenlik sistemlerinin de doğum, ortalama yaşam süresi, göç, yaş piramidi gibi demografik veriler üzerinde belirleyici olabileceğini belirtmektedir.

Prud'homme (2004; akt. Özdemir ve Karabayır (2019): 96)'e göre sosyal güvenlik sistemi kapsamında aile yardımlarının sağlanmasında iki önemli sebep bulunmaktadır. Birincisi, kadınların iş hayatında yer alabilmesi ve çocuk sahibi olabilmesine imkân tanıyan dengeleyici bir araç olabilmesidir. İkincisi ise gelirin yeniden dağılması, ailenin asgari bir gelire güvence altına alınması ve bütüncül olarak ailenin korunmasına imkân vermesidir.

II- YARDIMLARIN SINIFLANDIRILMASINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER

A- Yardım Yapılacak Hâl

Sözleşmenin 40'inci maddesinde aile yardımı yapılacak hâl, “çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti” olarak tanımlanmıştır. Sözleşmede yer alan çocuk tanımıyla geçimini sağlama mükellefiyeti kapsamına alınacak çocuklar belirlenirken ülke mevzuatına göre zorunlu eğitim yaşının altındaki çocukların kapsama alınması veya 15 yaşını doldurmuş çocukların kapsama alınması imkânı getirilmiştir.

Bununla birlikte sözleşme ile belirlenen yaş şartı, asgari yaş şartı olup aile yardımları kapsamında sağlanacak yardımın türüne göre bu yaş şartının üzerindeki yaşlar da üst sınır olarak belirlenebilecektir. Burada yardımın yapılacağı en son yaşın belirlenmesinde geçimini sağlama mükellefiyeti kapsamındaki çocuğa yönelik harcamaların mahiyeti ön plana çıkmaktadır. Örneğin; çocuğun üniversite eğitimi sırasında ortaya çıkan harcamaların karşılanması mükellefiyeti bulunduğu kabul edilmesi hâlinde yaş şartı, 20'li yaşlara çıkarılabilmektedir. Benzer şekilde ebeveyninin bakımına muhtaç derecede engelli bir çocuk söz konusu olduğunda ise yaş şartı tamamen kaldırılabilmektedir.

Aile yardımlarında yardım yapılacak hâl, “çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti” olduğundan aile yardımları kapsamında korunan kişilere sağlanacak yardımlar, çocuk için yapılması gereken harcamalarla başlamakta ve temel olarak çocukluk çağının bitmesiyle sona ermektedir.

Türk Medeni Kanunu (TMK)'nin 185'inci maddesine göre “Eşler, ...çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.” TMK ile ebeveyne getirilen çocukların

bakımı, eğitimi ve gözetimi yükümlülüğü, 102 sayılı Sözleşmenin aile yardımları kapsamında yardım yapılacak hâl olarak tanımlanan “çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti” ile aynı mahiyettedir. Çocuk kavramı pek çok kez kullanılmış olmakla birlikte TMK’da bir çocuk tanımı yapılmamıştır. Ancak TMK’nın 328’inci maddesinin birinci fıkrasına göre “Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder” ifadesine yer verilmiştir. Bu çerçevede çocukluk döneminin, kişinin doğumundan erginliğine kadar geçen dönem olarak kabul edilmesi hâlinde çocuk, 18 yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlanabilir.

TMK madde 11’e göre “evlenme kişiyi ergin kılar.” Ebeveynlerin evlenmiş çocuklarının geçimini sağlama mükellefiyeti olduğunu kabul etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu bakımdan 18 yaşını doldurmamış olsa bile TMK’ya göre geçerli bir evlilik yapmış kişilere yapılan yardımların aile yardımı kapsamında değerlendirilmesi mümkün gözükmemektedir. Benzer şekilde özel durumları dikkate alınarak daha ileri yaşlarda yardımların sağlandığı kişilerin evli olmaları durumunda bu kişilere yapılan yardımların da aile yardımı kapsamında değerlendirilmemesi gerekmektedir.

Bu çerçevede usulüne uygun olarak ergin kılınan kişiler hariç olmak üzere 18 yaşını doldurmamış çocuklar için Türkiye’de yapılan mevcut yardımlar, mahiyetine göre aile yardımı olarak değerlendirilebilecektir. Bununla birlikte öğrenim görme veya engellilik gibi özel durumlara bağlı olarak 18 yaşının üzerindeki kişiler için yapılan harcamalara destek olmak amacıyla sağlanan mevcut yardımlar da aile yardımı olarak değerlendirilebilecektir.

B- Korunan Kimseler

102 sayılı ILO Sözleşmesi’ne göre aile yardımları kapsamında korunacak kişilerin belirlenmesinde aşağıdaki kategorilerden biri seçilebilmektedir:

- i. bütün işçi ve hizmetlilerin %50’sinden az olmamak üzere, mevzuatla tayin olunan işçi ve hizmetli kategorileri,
- ii. bütün mukimlerin %20’sinden az olmamak üzere, mevzuatla tayin olunan faal nüfus kategorileri,
- iii. çocuk geçindirmekle mükellef olduğu süre içinde geçim kaynakları mevzuatla tayin olunan hadleri aşmayan bütün mukimler².

Buradan 102 sayılı ILO Sözleşmesi’ne göre aile yardımları ile ilgili sosyal risk kapsamında güvence altına alınan korunan kimselerin; çocuklar veya aile değil çocuğunun geçimini sağlama mükellefiyeti bulunan işçi ve hizmetliler, çalışan kişiler veya ülkede ikamet eden kişiler olarak belirlenmiş olmasıdır.

TMK’nın 185’inci maddesinin ikinci fıkrasına göre eşler; çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Aynı Kanun’un 186’ncı maddesinin üçüncü fıkrasıyla eşlere, evlilik birliğinin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılma yükümlülüğü getirilmiştir. TMK’nın 327’nci maddesinin birinci fıkrasına göre “Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.” Bu çerçevede çocuklarına bakma yükümlülüğü bulunan ebeveynlere çocuklarının TMK’da belirlenen yükümlülüklerini karşılamak üzere yaptıkları giderlere katkı sağlamak üzere yapılan yardımlar, 102 sayılı ILO Sözleşmesi kapsamında aile yardımı olarak kabul edilebilir. Ayrıca TMK’nın 350’nci maddesinin birinci fıkrasına göre “Velâyetin kaldırılması hâlinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükleri devam eder.” Bu bakımdan çocukların evlilik birliği içinde bulunması zorunlu da yoktur.

² Sözleşmenin 3’üncü maddesine göre beyanda bulunmuş ülkelere, korunan kimselerin belirlenmesinde bir istisna getirilmiştir. Ancak Türkiye, Sözleşmenin 3’üncü maddesi kapsamında bir bildirimde bulunmamıştır.

Bu çerçevede Türkiye’deki mevcut yardımların 102 sayılı ILO Sözleşmesi’ne göre aile yardımı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine karar verilmesi sırasında yardımın mahiyeti önem kazanmaktadır. Örneğin; kişilerin eğitimleri sırasında başarılarının ödüllendirilmesine yönelik olarak çocuklara verilen bir yardımın çocukların giderlerinin karşılanmasına yönelik olarak kullanılsa bile aile yardımı olarak değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte velayeti kaldırılmış olsa bile çocuk bakımındaki sorumluluğunu yerine getirilen ebeveynlere çocuklar için yapılan yardımlar da aile yardımı olarak kabul edilebilecektir. Buna karşın ebeveynleri yerine çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere çocuğun bakımına yönelik olarak yapılan yardımlar da aile yardımı olarak değerlendirilebilir.

C- Finansman

Sözleşmede aile yardımlarının en az mevzuatla tayin edilen şekle göre, belirli bir süre içinde 3 aylık prim ödeme veya çalışma ya da bir senelik ikamet şartlarını yerine getiren korunan kimseler için teminat altına alınması koşulu getirilmiştir. Sözleşme, aile yardımlarının primlerle finanse edildiği sistemlerin yanı sıra ikamete dayalı olarak vergilerle finanse edilen sistemlerin kurulmasına olanak sağlanmaktadır.

D- Yardım Türü Süresi ve Miktarı

Sözleşmenin 42’nci maddesi çerçevesinde aile yardımları kapsamında yapılacak yardımlar, korunan kimseye periyodik ödeme şeklinde nakdi yardım olabileceği gibi çocuklara yiyecek, giyecek, mesken, tatil geçirme yerleri ya da ev idaresi için yardım sağlanması şeklinde aynı yardım da olabilecektir. Bununla birlikte aynı maddeyle aile yardımları kapsamındaki yardımların nakdi ve aynı yardımlar olarak birlikte verilebilmesine de imkân sağlanmıştır.

Sözleşmenin 41’inci maddesiyle periyodik ödemeler şeklinde yapılacak yardımların, yardımı gerektiren hâlin devamı süresince sağlanacağı belirlenmiştir. Burada yardımı gerektiren hâl, çocuğun geçimini sağlama mükellefiyeti olarak tanımlandığına göre çocuğun geçimini sağlama mükellefiyeti devam ettiği sürece periyodik ödemelerin yapılmasına devam edilmesi gerekmektedir. Çocuğun geçimini sağlama mükellefiyeti; çocuğun ilgili yaşı doldurması ya da evlilik gibi bir nedenle ergin olması, kendi geçimini sağlayacak şekilde gelir getirici bir faaliyette bulunması, çocuğun bakımının üstlenilmemesi veya çocuğun vefatı durumunda ortadan kalkacaktır.

4857 sayılı İş Kanunu’nun 71’inci maddesiyle on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocukların belli koşullarda çalışmasına izin verilmektedir. Bu bakımdan 14 yaşının üstündeki çocuğun çalışması hâlinde söz konusu yardımın durdurulması mümkündür. Bununla birlikte ülke örneklerinde çocukların meslek edinmesine imkân verecek şekilde bazı istisnalar da getirilebilmektedir.

TMK’nın 328’inci maddesinin birinci fıkrası ile ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam edeceği genel kuralı belirlenmiş olsa da aynı maddenin ikinci fıkrasında bu genel uygulama genişletilmiştir. Buna göre çocuklara bakım borcu, “Çocuk ergin olduğu hâlde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar” devam etmektedir. Bununla birlikte TMK’nın 340’inci maddesinin birinci fıkrasına göre “Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar.” Aynı maddenin ikinci fıkrası çerçevesinde “Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar.” Bu kapsamda ilgili yaşı doldurmaları nedeniyle ergin olsalar bile eğitim ve engellilik durumları nedeniyle ebeveynlerin çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti devam etmektedir. Bu bakımdan 18 yaşından sonra

eğitimine devam eden çocuklar dikkate alınarak verilen yardımlar ile engelli çocuklar için 18 yaşından sonra verilen yardımlar da aile yardımı olarak değerlendirilebilecektir.

III- TÜRKİYE'DE UYGULANAN MEVCUT YARDIMLAR

Bu bölümde 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nde aile yardımları için belirlenen asgari standartlara göre aile yardımı niteliği taşıdığı tespit edilen yardımlar verilmiştir.

A- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarafından Verilen Yardımlar

102 sayılı ILO Sözleşmesi'ne göre aile yardımları, çocukların varlığına bağlı olarak kişilerin giderlerinde meydana gelen artışlara karşı kişilerin sosyal güvenle altına alınması ve bu artışlar nedeniyle yaşam düzeylerinde meydana gelebilecek azalışların telafi edilmesine yönelik yardımlardır. Bu bakımdan aile yardımları, çocuklar göz önünde bulundurularak çocukların bakımını üstlenen kişilere yapılan yardımlardır. Burada çocuğun bakımını üstlenen kişiler, çocuğun ebeveyni olabileceği gibi yasal olarak çocuğun bakımını üstlenmiş üçüncü kişiler de olabilir. Bununla birlikte aile yardımları, çocukların masraflarına katkı sağlanmak üzere periyodik ödeme şeklinde nakdi yardımlar olabileceği gibi kırtasiye malzemesi, kitap ve giyecek gibi aynı yardımlar da olabilmektedir.

Ülkenin sosyal politika uygulamaları kapsamında çok sayıdaki sosyal yardım, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Bu yardımlardan bazıları, çocuklar göz önünde bulundurularak çocuğun bakımını üstlenen kişilere sağlanan yardımlardır. Bu bölümde anılan Bakanlık tarafından çocuklar göz önünde bulundurularak verilen yardımlar incelenmiş ve 102 sayılı Sözleşmeye göre aile yardımı olduğu değerlendirilen yardımlar liste halinde aşağıda sunulmuştur:

- Çoklu doğum yardımı³,
- Doğum yardımı⁴,
- Eğitim materyali yardımı⁵,
- Engelliler için evde bakım desteği⁶,
- Engelli öğrencilerin ücretsiz taşınması⁷,
- Engelli yakını aylığı⁸,

³ 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında çoklu doğumla dünyaya gelen çocukların bulunduğu muhtaç hanelerdeki 0-24 ay arası çocukların beslenme ve öz bakım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 2 ayda bir verilen bir yardımdır.

⁴ 633 sayılı Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Ek 4'üncü maddesi çerçevesinde vatandaşlık esasına göre, herhangi bir staj süresine bağlı olmaksızın verilen bir yardımdır.

⁵ Eğitim materyali yardımı, ilk ve ortaöğretimde okuyan çocuklarının okul ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3294 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi ailelere kırtasiye malzemeleri, önlük, çanta gibi temel okul ihtiyaçları şeklinde yapılan bir aynı yardımdır. Her eğitim-öğretim dönemi başında ve ihtiyaç duyulan zamanlarda yardım teslimatı yapılmaktadır.

⁶ 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun Ek 7'nci maddesi ve Bakıma Muhtaç Engellilerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik'e göre bakıma muhtaç engelli çocuğu olan ailelere evde bakım desteği verilmektedir. Evde bakım desteği, ağır engeli bulunan engelli bireylerin ihtiyaç duydukları bakım hizmetinin sağlanmasına yönelik olarak yapılmaktadır. Ebeveynin, ağır engeli bulunan ve evli olmayan çocuklarının geçimini sağlama mükellefiyetlerinin 18 yaşından sonra da devam ettiği kabul edildiğinde bu yardım da bir tür aile yardımdır.

⁷ Özel eğitime gereksinim duyan Türk vatandaşı engelli öğrencilerin okullara erişiminin sağlanması amacıyla Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 63'üncü maddesine göre Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği hükümleri doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) işbirliğiyle yürütülen bir sosyal yardım programıdır.

⁸ 18 yaşından küçük, %40 ve üzeri engeli bulunan çocuklara bakmakla yükümlü olan ve aynı hanede ikamet eden Türk vatandaşlarına destek olmak amacıyla verilen bir yardımdır. Bu yardımın verilmesi için hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık gelirin, asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden az olması gerekmektedir.

- Muhtaç asker çocuğu yardımı⁹,
Muhtelif eğitim yardımları¹⁰,
Öğrenci barınma-taşıma-yemek yardımı¹¹,
Öksüz ve yetim yardımı¹²,
Sosyal ve ekonomik destek (SED) hizmeti¹³,
Şartlı eğitim yardımı¹⁴,
Şartlı sağlık yardımı¹⁵,
Yabancılara yönelik şartlı eğitim yardımı¹⁶,
Yükseköğretim öğrencilerine yönelik yardımlar¹⁷.

Çocuklar dikkate alınarak çocuğun bakımını üstlenen kişilere yapılan ve 102 sayılı Sözleşmeye göre aile yardımı olduğu değerlendirilen yukarıdaki yardımların dışında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından çeşitli nedenlerle bir süre için bakımları öz ailesi yanında sağlanamayan çocukların bakımını üstlenen koruyucu ailelere yardım sağlamaktadır. Bu yardımlar, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 23'üncü maddesi çerçevesinde koruyucu aile hizmeti kapsamında aile yanına yerleştirilen çocukların bakım, eğitim, kurs, okul, yemek ve taşıma servisi, harçlık ve benzeri ihtiyaçları esas alınarak koruyucu ailelere verilmektedir.

⁹ Babası askerde olan 18 yaşından küçük çocuklar için çocuğun annesine yapılan bir sosyal yardımdır.

¹⁰ Muhtaç ailelerin ilk ve orta öğretimde okuyan çocuklarının ortaöğretim ve yükseköğretim sınavlarına hazırlık malzemeleri gibi eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3294 sayılı Kanun kapsamında yapılan bir aynı yardımdır.

¹¹ Muhtaç ailelerin taşınmalı eğitim sistemi dışında kalan, ilk ve ortaöğretimde okuyan çocuklarının taşıma, yemek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3294 sayılı Kanun kapsamında yapılan bir aynı yardımdır. Söz konusu yardım, her iki eğitim-öğretim döneminde ve her gün sağlanmaktadır.

¹² 3294 sayılı Kanun kapsamında ebeveynlerinden en az birisi ölmüş olan çocukların bakımına katkı sağlanması amacıyla verilen bir nakdi yardımdır. Bu yardım, 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nin ölüm yardımı sosyal güvenlik kolu kapsamındaki yardımlara benzerdir. Ancak çocukların ebeveynlerinden biri veya her ikisinin ölümü hâlinde bu çocuklarının bakımını üstlenen diğer ebeveyn veya kişilere çocukların bakımına destek olmak amacıyla sağlanan bir yardım olması nedeniyle bu yardımın bir tür aile yardımı olduğu değerlendirilmektedir.

¹³ Çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken ailelere, kendi kendine yeter hâle gelinceye kadar çocuklarının bakımı ve desteklenmesi amacıyla geçici bir süre verilen ekonomik destekler ile psiko-sosyal destek hizmeti olan sosyal hizmet desteğinden oluşmaktadır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü).

¹⁴ Maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen/göndermekte güçlük yaşayan muhtaç ailelere, çocuklarını okula göndermelerini sağlamak amacıyla 3294 sayılı Kanun kapsamında yapılan bir yardımdır (SYGM).

¹⁵ Muhtaç durumdaki ailelerin 0-5 yaşlarındaki çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürme ebeveynine için çocuk başına aylık olarak ödenen bir yardımdır. Ayrıca bu yardım, çocuk sağlığı için gebelik döneminde düzenli kontrollerini yaptıran kadınlara aylık olarak ve hastanede doğum gerçekleştiren kadınlara bir kereye mahsus olmak üzere de yapılmaktadır (SYGM).

¹⁶ Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türkiye Kızılay Derneği, MEB ile ASHB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. Bu yardım, Türkiye'de yaşayan muhtaç yabancı ailelerin çocuklarını okula göndermelerini teşvik etmek ve topluma faydalı bireyler olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla verilmektedir. Bu yardım, aylık olarak yapılan periyodik bir ödemedir. Ayrıca sömestr başlarında (Eylül ve Ocak) birer kez olmak üzere, çocuk başı ekstra ödemeler yapılmaktadır. Bunun yanı sıra okul dışı kalma riski yüksek olan gruplara yine sömestr başlarında ek ödemeler ilaveten eğitim düzeyine göre değişen miktarlarda tek seferlik teşvik ödemesi yapılmaktadır. Aylık olarak yapılan periyodik ödemelerin miktarları, çocukların cinsiyeti ve eğitim seviyesine göre değişmektedir (SYGM).

¹⁷ İhtiyaç sahibi ailelere yükseköğretimde okuyan çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 3294 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlardır.

Koruyucu aile uygulamalarının temel amacı, savunmasız çocukların korunması ve aile ortamında büyümesinin sağlanmasıdır. Bu bakımdan koruyucu aile uygulaması temel olarak bir aile yardımı uygulaması olmayıp geçici süre aileleri tarafından bakımı sağlanamayan çocukların bakımlarının, bu süreyle sınırlı olmak üzere, koruyucu aile tarafından sağlandığı çocuk koruma programlarıdır.

Kurumsal aile yardımı sosyal güvenlik kolunun bulunduğu ülkelerde, koruyucu aile yanında bulunan çocuklar için de çocuk yardımı verilmektedir. Ayrıca koruyucu aile uygulaması kapsamında koruyucu aile yanında kalan her bir çocuk için koruyucu aileye bakım hizmetine karşılık olarak ayrı bir ücret de ödenmektedir. Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 24 ila 27'nci maddeleri çerçevesinde korucu aile uygulamaları kapsamında yapılacak ödemeler temel olarak koruyucu aile yanındaki çocukların bakımı, eğitimi ve yetiştirilmelerinde kullanılmak üzere verilmektedir. Bu bakımdan Türkiye'deki mevcut koruyucu aile uygulaması kapsamında yapılan ödemelerin bir kısmının aile yardımı özelliği taşıdığı düşünülmektedir.

Koruyucu aile hizmetleri kapsamında çocuğun geçimini sağlamaya yönelik olarak verilen yardımlardan, aile yardımı olarak değerlendirilebileceği düşünülen yardımlar şunlardır:

- ✓ Koruyucu ailelere, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 24'üncü maddesi çerçevesinde baktıkları her çocuk için gösterge rakamının devlet memurları aylık katsayısı ile çarpımı sonucunda elde edilen rakamın çocukların yaşına ve eğitim durumuna göre sırasıyla %50'si, %75'i, %80'i, %85'i ve %90'ı alınarak belirlenen aylık bakım ücreti verilmektedir. Bu ödemelerin çocuğun bakım ve eğitimi için kullanılan kısmı, aile yardımı olarak değerlendirilebilir.
- ✓ Çocukların sağlık harcamaları 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri kapsamında karşılanmaktadır. 5510 sayılı Kanun kapsamında çocuklara sağlanan sağlık yardımları, 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nde yer alan sağlık yardımları kapsamında değerlendirilebilir. Ancak korucu aile yanına yerleştirilen çocuklara sağlık hizmeti sağlanmasına yönelik olarak ödenmesi gereken sağlık sigortası primlerinin karşılanması için yapılan yardımlar, aile yardımı olarak değerlendirilebilir.
- ✓ Okullarına servisle gitmek zorunda olan çocukların, engelli çocukların ve 4-5 yaş grubu kreş çağı veya anaokulu çocuklarının servis ücretleri ödenmektedir. Servis bulunmaması hâlinde ise ulaşım giderleri karşılığı otobüs bilet ücreti ödenmektedir.
- ✓ Başka illere öğrenim amacı ile gitmesi gereken çocukların ulaşım giderleri, bir günlük konaklama bedeli ile çocuğun okula kaydı ve kalacağı yere yerleştirilmesine yardımcı olmak üzere giden koruyucu ebeveynin ulaşım ve bir günlük konaklama giderleri, 6245 sayılı Harcırah Kanunu'nun 8'inci maddesine göre memur veya hizmetli olmayanlar için ödenecek tutarı geçmeyecek şekilde ödenmektedir.
- ✓ Koruyucu aileler ve korudukları çocuklar için gerektiğinde üniversitelerin ilgili bölümlerindeki uzman kişilerden psikolojik ve psikiyatrik danışmanlık hizmeti sağlanmaktadır.
- ✓ Geçici koruyucu aile modelinde ay içinde 5 çocuktan fazla yerleştirme yapılması hâlinde çocuk başına ödemeye ilave olarak ek gösterge dâhil en yüksek devlet memuru aylığının %30'u eklenerek ödeme yapılır. Ayrıca ihtiyaç hâlinde çocukların mama, bez, giyim ve okul malzeme masraflarının karşılanması amacıyla kuruluşta kalan çocuklar için ilgili mevzuatta belirlenen yıllık giyim kuşam tablosunda yer alan istihkaklara uygun olarak her çocuk için peşin ödeme yapılmaktadır (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü).

B- Belediyelerce Verilen Aile Yardımları

Bazı belediyeler tarafından çocuklarının masraflarına katkıda bulunmak amacıyla muhtaç ailelere çeşitli ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Ailelere yeni doğan bebekler için ihtiyaç paketi, bebek bezi, bebek arabası; çocuklar için ise kırtasiye, tablet, okul kıyafeti, gündelik kıyafet veya okul öncesi dönemdeki çocukların gündelik bakımları şeklinde ayni yardımlar ile tek seferlik veya aylık para/kupon, alışveriş kartı şeklinde verilen nakdi yardımlar, aile yardımı olarak değerlendirilebilir. Yardım şekilleri ve hak kazanma koşulları belediyeden belediyeye değişiklik göstermekle birlikte bu tür yardımlar, genel olarak aşağıdaki koşullar dikkate alınarak yapılmaktadır:

- ✓ Ailenin belediye sınırları içinde ikamet ediyor olması,
- ✓ Ailenin muhtaç olduğunun yetkili belediye personeline tespit edilmesi,
- ✓ Çocuğun 18 yaşından küçük olması veya yükseköğretime devam ediyor olması.

C- Burs ve Öğrenim Kredileri

5102 sayılı Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs/Kredi Verilmesine İlişkin Kanun'a göre yükseköğretim gören öğrencilere burs veya öğrenim kredisinden biri verilmektedir. Burs, yükseköğretim gören başarılı ve ihtiyaç sahibi öğrencilere karşılıksız verilen paradır. Öğrenim kredisi ise maddi yönden desteklemek ve sosyal ve kültürel gelişmelerini kolaylaştırmak amacıyla uygun koşullarla geri ödeme planı çerçevesinde yükseköğretim gören öğrencilere verilen borç paradır. Aşağıdaki öğrenci grupları kredi ve burslardan faydalanabilmektedir:

- ✓ Ön lisans öğrencileri,
- ✓ Lisans öğrencileri,
- ✓ İki yıllık okullardan mezun olup dört yıllık okulların üçüncü sınıfına dikey geçiş sınavı ile ara vermeden kayıt yapan öğrenciler (intibak veya hazırlık sınıfları hariç),
- ✓ Yüksek Lisans (Master ve Doktora) öğrencileri (hazırlık sınıfları hariç).

Ölçme Seçme Yerleştirme Merkezinin gerçekleştirdiği üniversitelere giriş sınavı sonucunda ham puan bazında belirlenen puan türünde ilk 100'e giren öğrenciler ile amatör milli sporcu olan öğrenciler de öğrenim burslarından yararlanabilmektedir (Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kredi/Burs Hizmetleri).

102 sayılı ILO Sözleşmesi'ne göre aile yardımları kapsamında korunan kimseler, çocuklar değil çocukları geçindirme mükellefiyeti bulunan ebeveynlerdir. Öğrenim kredisi, temel olarak üniversitede öğrenim gören kişilere bu dönemdeki giderlerini karşılamak üzere verilen düşük faizli kredilerdir. Öğrenim kredisi, ebeveyne değil doğrudan üniversite öğrencisine verilmektedir. Üniversite öğrenimlerini tamamlamalarının ardından öğrenim kredilerinin geri ödenmesi yükümlüsü yine üniversite öğrencisidir. Bu bakımdan öğrenim kredisinin mevcut uygulama çerçevesinde aile yardımları kapsamında değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ancak öğrenim kredisinin üniversite öğrenimi gören çocuklarının masraflarını karşılaması sırasında ebeveyne düşük faizli kredi verilmesi şeklinde yeniden düzenlenmesi hâlinde bu düşük faizli kredi desteği, aile yardımı olarak kabul edilebilecektir.

Öğrenim bursu, üniversitede okuyan çocuklarının giderlerine destek olmak amacıyla ebeveyne yapılan bir yardımdan ziyade başarılı öğrencileri teşvik etmek ve/veya maddi imkânsızlıklardan dolayı yükseköğretim göremeyecek öğrencilere maddi destek sağlamak amacı taşıyan bir yardımdır. Öğrenim kredilerinde olduğu gibi bu yardımların da yeniden düzenlenmesiyle öğrenim burslarının aile yardımına dönüştürülmesi mümkündür.

D- Devlet Memurları İçin Aile Yardımı Ödeneği

Aile yardımı ödeneği, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 202 ila 206'ncı maddelerine göre her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi ve çocuklarından her biri için devlet memurlarına verilmektedir. Devlet memuruna çocukları dikkate alınarak verilen aile yardımı ödeneği, 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 42'nci maddesinde aile yardımları kapsamında korunan kimselere yapılması öngörülen periyodik ödemelerin tipik bir örneğidir. Çocuklar için verilen aile yardımı ödeneğinin koşulları şunlardır:

- ✓ Ebeveynin 657 sayılı Kanun'a tabi devlet memuru olması,
- ✓ Çocuğun 25 yaşından küçük olması (25 yaşını bitirdiği hâlde evlenmemiş kız çocukları ile çalışamayacak derecede malullükleri resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilenler için süresiz olarak ödeneğin verilmesine devam olunur.),
- ✓ Çocuğun evlenmemiş olması,
- ✓ Çocuğun kendi hesabına ticaret yapmaması veya gerçek ya da tüzel kişiler yanında her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmaması (Öğrenim yapmakta iken tatil devresinde çalışanlar hariç),
- ✓ Çocuğun burs almaması veya devletçe okutulmaması.

Aile yardımı ödeneği, aylık olarak 0-6 yaşlarındaki çocuklar için bir kat artırımlı olarak ödenmektedir. Engelli çocuğu bulunan devlet memuru ebeveyne, ilgili mevzuat ve toplu sözleşme hükümlerine göre aile yardımı ödeneği %50 artırımlı olarak ödenmektedir. 0-6 yaşlarındaki engelli çocuklar için ise aile yardımı ödeneği ise iki kat artırımlı olarak ödenmektedir.

Bu yardım, diğer ülke örneklerinde aile yardımları kapsamında periyodik ödeme şeklinde sağlanan en temel yardım olan çocuk yardımının Türkiye'deki uygulamasını teşkil etmektedir. Ancak bu yardım, kapsayıcılık bakımından diğer ülkelerdeki çocuk yardımı uygulamasından farklılaşmaktadır. Diğer ülkelerde çocuk yardımı genel olarak ülkede ikamet eden tüm çocuklar göz önünde bulundurularak ülkede ikamet eden ebeveynlerine verilmektedir. Türkiye'de ise bu yardımdan sadece devlet memurları yararlanabilmektedir.

E- Ebeveynin Çocuk Bakımına Yönelik İzinler

Çalışan ebeveyne mevzuatla belirlenen bazı durumlarda ücretli veya ücretsiz izinler verilmektedir. Bu yardımlar şunlardır:

- ✓ 4857 sayılı İş Kanunu'nun Ek Madde 2'ye göre çalışanlara, en az %70 oranında engelli veya süregelen hastalığı olan çocuğunun tedavisinde, hastalık raporuna dayalı olarak ve çalışan ebeveynden sadece biri tarafından kullanılması kaydıyla, bir yıl içinde toptan veya bölümler hâlinde on güne kadar mazeret izni verilmektedir.
- ✓ 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 104'üncü maddesi uyarınca doğum sonrası analık izni süresi sonunda kadın memur, isteği hâlinde çocuğun hayatta olması kaydıyla analık izni bitiminde başlamak üzere ayrıca süt izni verilmeksizin birinci doğumda iki ay, ikinci doğumda dört ay, sonraki doğumlarda ise altı ay süreyle günlük çalışma süresinin yarısı kadar çalışabilir. Çoğul doğumlarda bu süreler birer ay ilave edilir. Çocuğun engelli doğması veya doğumdan sonraki on iki ay içinde çocuğun engellilik durumunun tespiti hâllerinde bu süreler on iki ay olarak uygulanır. Üç yaşını doldurmamış bir çocuğu eşiyle birlikte veya münferit olarak evlat edinen memurlar ile memur olmayan eşin münferit olarak evlat edinmesi hâlinde memur olan

eşleri de istekleri üzerine analık izninin bitiminden itibaren bu haktan aynı esaslar çerçevesinde yararlanır. Memurun çalışacağı süreler ilgili kurum tarafından belirlenir.

- ✓ 657 sayılı Kanun'un 108'inci maddesinin (B) fıkrasına göre doğum yapan memura, doğum sonrası analık izni süresinin veya aynı Kanun'un 104'üncü maddesinde düzenlenen ve yukarıda belirtilen izin süresinin bitiminden; eşi doğum yapan memura ise, doğum tarihinden itibaren istekleri üzerine yirmi dört aya kadar aylıksız izin verilir.
- ✓ Çalışan ebeveynin çocukların bakımı nedeniyle ortaya çıkan masraflarına katkı sağlanması amacıyla verilen çocuk bakım yardımları, aile yardımı olarak kabul edilmektedir. Benzer şekilde çeşitli nedenlerle belli bir süre çocuğuna kendi bakmak durumunda kalan ebeveynin işinden ayrılması durumunda ortaya çıkacak hak ve gelir kayıplarının önlenmesi ya da bir bölümünün telafi edilmesi için yapılan yardımlar da aile yardımı olarak kabul edilmektedir. Çalışan ebeveyne çocuklarına bakmak üzere verilen ücretli veya ücretsiz izinler de bir tür aile yardımudur.

F- Emzirme Ödeneği

Emzirme ödeneği, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'na göre analık sigortasından, sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe verilen tek seferlik bir ödemedir. Ayrıca söz konusu ödeneğin, gelir veya aylık alan kadına ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşine ödeneceği de Kanun'da ifade edilmektedir. Emzirme ödeneğinin koşulları şunlardır:

- ✓ Hizmet akdine tabi çalışan sigortalılar için, doğumdan önceki bir yıl içinde en az 120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi bildirilmiş olması,
- ✓ Kendi adına ve hesabına çalışan sigortalılar için, doğumdan önceki bir yıl içinde en az 120 gün kısa vadeli sigorta kolları primi yatırılmış ve Genel Sağlık Sigortası primi dâhil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması,
- ✓ Doğumun canlı gerçekleşmiş olması (Sosyal Güvenlik Kurumu, Emzirme Ödeneği).

Emzirme ödeneği, hâlihazırda analık sigortası kapsamında verilen bir yardımdır. Ancak 102 sayılı Sözleşmenin 47'nci maddesinde analık yardımları kapsamında yardım yapılacak hâl; gebelik, doğum ve bunların doğurduğu neticelerle, mevzuatta belirtildiği şekilde, bu sebeplerden dolayı kazancın geçici olarak durması hâlleri olarak tanımlanmıştır. Sözleşmede analık yardımları, periyodik ödemeler şeklinde nakdi yardım ve sağlık yardımı olarak öngörülmüştür. Periyodik ödemeler, sigortalı kadının analık hâliinden kaynaklı olarak ortaya çıkan gelir kayıplarını telafi etmek üzere sigortalı kadına yapılan nakdi yardımlardır. Sağlık yardımları ise analık hâliinden kaynaklı olarak sigortalı kadın ile sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşinin ihtiyaç duyacağı sağlık yardımlarını içermektedir.

Emzirme ödeneği ise annenin gelir kaybını telafi etmeye yönelik olarak 5510 sayılı Kanun'un 16'ncı ve 18'inci maddeleri kapsamında sigortalı kadına verilen geçici iş göremezlik ödeneğine ilave bir yardımdır. Ayrıca Sözleşme'nin 48'inci maddesinde nakdi olarak verilen analık yardımlarının anneye yapılacağı açık şekilde ifade edilmektedir. Emzirme ödeneği ise 5510 sayılı Kanun'un 16'ncı maddesine göre kadın sigortalılar ile birlikte, sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe de verilmektedir. Sözleşmede analık yardımları sosyal güvenlik kolu kapsamında korunan kimseler ve analık hali sosyal riski ile karşılaşması halinde bu kimselere yapılacak yardımlar dikkate alındığında Türkiye'de hâlihazırda analık sigortası kapsamında verilen emzirme ödeneğinin 102 sayılı ILO Sözleşmesi'ne göre bir analık yardımı olmadığı ve bu yardımın

bir tür aile yardımı olduğu değerlendirilmektedir.

G- Engelli Özel Eğitim Desteği

652 sayılı Özel Barınma Hizmeti Veren Kurumlar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 43'üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca, özel öğretim kapsamında öğrenim gören çocuklar için eğitim desteği verilmektedir. Söz konusu yardımda yaş sınırı bulunmamaktadır. Ailelere, bakımını üstlendikleri tüm çocuklar için yardım sağlanmaktadır.

Söz konusu yardımdan konuşma ve dil bozukluğu olanlar, bedensel engelliler, üstün zekâlı ve üstün yetenekliler, işitme engelliler, öğrenme güçlüğü olanlar, zihinsel engelliler ve uyumsuz bireyler (otizm ve hiperaktivite) faydalanmaktadır. Desteğin koşulları şunlardır:

- ✓ 18 yaşından büyüklerin, “Erişkinler için Engellilik Sağlık Kurulu Raporu”yla asgari %20 oranında engelli olduğunun tespit edilmiş olması,
- ✓ 18 yaşından küçüklerin, “Çocuklar için Özel Gereksinim Raporu” ile özel gereksinimi olduğunun tespit edilmiş olması,
- ✓ Özel eğitim değerlendirme kurulları tarafından eğitsel değerlendirme ve tanılamaları yapılarak 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında açılan özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen destek eğitimini almalarının uygun görülmüş olması.

Bu destek çerçevesinde özel eğitim okulları ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde verilen destek eğitiminin bütçeden karşılanacak kısmı; ilgili yıl Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Bireylere Verilecek Eğitim Desteği Tutarlarına İlişkin Tebliğ'de belirlenmektedir. Yardım, MEB bütçesine bu amaçla konulan ödenekten karşılanmaktadır.

Engelli özel eğitim desteği, engelli çocukları olan ebeveyne çocuklarının eğitimi nedeniyle ortaya çıkan giderlere destek olmak amacıyla verilen bir aile yardımudur.

Ğ- Engellilere Yönelik Vergi Muafiyetleri

Engellilere yönelik yukarıda belirtilen yardımların yanı sıra aile yardımı olarak değerlendirilebilecek aşağıdaki yardımlar da sağlanmaktadır:

- ✓ Bakmakla yükümlü olduğu engelli çocuğu olan çalışanlara ve serbest meslek erbabına gelir vergisi indirimi uygulanmaktadır.
- ✓ Engellilerin eğitimleri, meslekleri, günlük yaşamları için özel olarak üretilmiş her türlü araç-gereç ve özel bilgisayar programlarının temini KDV'den müstesnadır (Engelliler için Bilgilendirme Rehberi, 2021).

Söz konusu yardımlar, ebeveynin engelli çocukları için yaptıkları masraflara destek olması nedeniyle aile yardımı olarak değerlendirilebilir.

Aşağıda sayılan yardımlar ise ebeveyne değil doğrudan engelli kişilere verilmektedir:

- ✓ Engelli sağlık kurulu raporlarında 18 yaşından büyükler için engel oranı %90 ve üzeri; 0-18 yaş aralığında olan kişiler için ise “Özel Koşul Gereksinimi Vardır” ifadeleri yer alanlar için motorlu taşıt alımında özel tüketim vergisi (ÖTV) istisnası uygulanmaktadır.
- ✓ Engellilik dereceleri %90 ve üzeri olan engelliler için motorlu taşıt vergisi (MTV) istisnası uygulanmaktadır (Engelliler için Bilgilendirme Rehberi, 2021).

Bu bakımdan engelliler için sağlanan ÖTV ve MTV istisnalarının mevcut uygulama çerçevesinde aile yardımları kapsamında değerlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Ancak bu yardımların engelli çocuklar için ebeveyne verilmesini durumunda bu yardımlar da aile yardımı kapsamında değerlendirilebilecektir.

H- Gençlik Kampları

Gençlik kampları, gençlerin serbest zamanlarını çeşitli sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerle değerlendirmelerini sağlamak amacıyla kurulmuş ve gençlerin ücretsiz olarak faydalandıkları tesislerdir. Kamplara katılan gençlerin ulaşım, konaklama ve yemek ihtiyaçları Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından karşılanmakta ve gençlerden herhangi bir ücret alınmamaktadır. Ayrıca gençlik kamplarında ücretsiz doktor ve ambulans hizmeti verilmekle birlikte katılımcı gençlere özel seyahat ve sağlık sigortası da yapılmaktadır (Gençlik ve Spor Bakanlığı, Gençlik Kampları).

Gençlik kampları uygulaması; aile yardımları kapsamında çocuklar için sosyal ve kültürel alanda aynı şekilde yapılan bir aile yardımudur.

I- Özel Okul Eğitim ve Öğretim Desteği

5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na göre ilk, orta ve lise düzeylerinde eğitim veren özel öğretim kurumlarında eğitim gören öğrenciler için eğitim ve öğretim desteği verilmektedir. Söz konusu desteğe başvuru koşulları her yıl MEB tarafından belirlenmektedir. Söz konusu destek resmî okullarda öğrenim gören bir öğrencinin okul türüne göre her kademedeki okulun öğrenim süresini aşmamak üzere verilmektedir. Eğitim ve öğretim desteğinden özel okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alanlar da çocuğun 48-66 ay arasında olması şartıyla en fazla bir eğitim-öğretim yılı süresince yararlanabilmektedir. Destek, ilgili yıl için MEB tarafından eğitim düzeyleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Ödemeler yıllık olarak yapılmaktadır.

Söz konusu yardım, özel okulları teşvik etmenin yanı sıra çocukları özel okullarda öğrenim gören ebeveynin eğitim giderlerine destek olmaktadır. Buradan eğitim ve öğretim desteği de bir tür aile yardımudur.

İ- Toplu İş Sözleşmelerine Göre Verilen Aile Yardımları

Toplu iş sözleşmeleri (TİS), genel itibariyle sözleşmeye taraf işçi sendikası üyelerine işverenleri tarafından sağlanacak sosyal hakları içermektedir. TİS'ler toplu iş sözleşmeleri, aile yardımları olarak değerlendirilebilecek sosyal hakları da içerebilmektedir.

TİS'e göre verilen aile yardımları genellikle işçilere belirli bir yaşın altındaki çocukları için aylık olarak verilen çocuk yardımı (örn. İstanbul Güvenlik A.Ş. TİS), çocukların doğumu sonrası tek seferlik olarak verilen doğum yardımı (örn. TÜBİTAK TİS) ve çocukların eğitim görmesi durumunda verilen eğitim yardımı (örn. TÜRKİSAT TİS) şeklindeki yardımlardır. Bunların dışında, okul öncesi çocukların gündelik bakımları için verilen kreş yardımı (örn. Türk Hava Yolları TİS), engelli çocuklar için verilen engelli çocuk yardımı (örn. Ordu Üniversitesi TİS) ve sünnet olan çocuklar için verilen sünnet yardımı (örn. Çenesuyu A.Ş. TİS) gibi yardımlar da bulunmaktadır.

Küsmes ve Ulu (2020), 21 adet genel işler işkolunda ve 21 adet deniz işkolunda olmak üzere toplam 42 TİS kapsamında verilen aile yardımlarını incelemiştir. Çalışma sonucunda incelenen TİS kapsamında aşağıdaki aile yardımlarının verildiği tespit edilmiştir:

- ✓ 31 TİS kapsamında işçi veya eşinin doğum yapması durumunda doğum yardımı verilmektedir,
- ✓ 22 TİS kapsamında devlet memurlarına verilen aile yardımına benzer bir aile yardımı ve çocuk

yardımları verilmektedir,

- ✓ 19 TİS kapsamında işçinin çocuğunun eğitime devam etmesi durumunda eğitim yardımı verilmektedir,
- ✓ 10 TİS kapsamında işçinin bakmakla yükümlü olduğu çocukların sünnet olması durumunda sünnet yardımı verilmektedir,
- ✓ 3 TİS kapsamında işçinin engelli çocuğu için engelli çocuk yardımı verilmektedir.

Belediyeler de kendi personeline TİS ile belirlenen usullere göre aile yardımlarında bulunmaktadır. Söz konusu yardımlar genellikle aylık olarak ödenen nakdi çocuk veya eğitim yardımlarından oluşmaktadır.

J- Ücretsiz Ders Kitapları

MEB'e bağlı resmi ve özel; okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin ders kitapları "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği" uyarınca ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Söz konusu yardımın herhangi bir koşulu bulunmamaktadır.

Ücretsiz ders kitapları dağıtımı, ailelere çocuklarının eğitim giderlerini telafi etmeye yönelik olarak verilmesi nedeniyle aile yardımı olarak değerlendirilmektedir.

K- Vazife Malulleri İle Terör Mağdurlarına Çocukları İçin Yapılan Eğitim ve Öğretim Yardımı

3480 sayılı Maluller ile Şehit Dul ve Yetimlerine Tütün ve Alkol Ürünlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun hükümlerine göre harp ve vazife malulleri ile terör mağdurlarının öğrenimi devam eden çocuklarına her eğitim-öğretim yılında bir kez olmak üzere eğitim ve öğretim yardımı yapılmaktadır. Bu kapsamdaki kişiler, 3480 sayılı Kanun'a göre yaptırılmış olan sosyal tesislerden de yararlandırılmaktadır. Eğitim ve öğretim yardımı;

- ✓ Vazife veya harp malullüğü aylığı alanların,
- ✓ 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (İç güvenlik asayiş kapsamında olanlar) ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu (terör kapsamında olanlar) kapsamında gerçekleşen olaylar nedeniyle aylık ödenen erbaş ve erlerin,
- ✓ 2330 sayılı Kanun uyarınca aylık bağlanan güvenlik korucusu ve sivillerin,
- ✓ Vazife veya harp malulü olduğuna karar verilenlerden aylık bağlanmaksızın sınıf veya görev değiştirerek çalışmaya devam edenler ile vazife malullüğü aylıkları göreve girmeleri nedeniyle kesilenlerin (işirakçi-tütün),
- ✓ Terör eyleminin ortaya çıkarılması, etkilerinin azaltılması veya bertaraf edilmesinin sağlanmasında yardımcı ve faydalı olanlardan bu faaliyetlerinden dolayı hayatını kaybeden, yaralanan veya engelli hâle gelen sivil şehit/gazilerin

öğrenimine devam eden çocukları için kendilerine ve çocuklarına ödenmektedir (Sosyal Güvenlik Kurumu, Eğitim ve Öğretim Yardımı Verilmesi).

Eğitim ve öğretim yardımı, her ay için ilköğretim öğrencileri için 1.250, ortaöğretim öğrencileri için 1.875 ve yükseköğretim öğrencileri için 2.500 gösterge rakamının ilgili eğitim-öğretim yılının Eylül ayında geçerli olan memur aylık katsayısı ile çarpımı sonucu bulunacak tutar üzerinden her eğitim-öğretim yılında bir kez yapılmaktadır. Öğrenim durumu ve seviyeleri tespit edilemeyenlere ise ilgili

eğitim-öğretim yılı içinde talepleri üzerine eğitim ve öğretim yardımları ödenir. 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi kapsamında faaliyet gösteren özel eğitim okullarında eğitim alanlar da bu fıkranın durumlarına uygun hükümlerinden yararlanmaktadır (Sosyal Güvenlik Kurumu, Eğitim ve Öğretim Yardımı Verilmesi).

Eğitim ve öğretim yardımları harp ve vazife malulleri ile terör mağdurlarının çocuklarının eğitim masraflarına destek olunarak geçimlerini sağlamaya yönelik bir yardım olması nedeniyle aile yardımı olarak değerlendirilmektedir.

L- Yarım Çalışma Ödeneği

Yarım çalışma ödeneği, doğum veya evlat edinme sonrası 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında kadın çalışana haftalık çalışma süresinin yarısı kadar verilen ücretsiz izin süresince 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu uyarınca ödenmektedir. Söz konusu ödeneğin koşulları şunlardır:

- ✓ İşçinin adına doğum veya evlat edinme tarihinden önceki son üç yılda en az 600 gün işsizlik sigortası primi bildirilmiş olması,
- ✓ Haftalık çalışma süresinin yarısı kadar fiilen çalışılması,
- ✓ Analık hâli izninin bittiği tarihten itibaren 30 gün içinde yarım çalışma belgesi ile başvuruda bulunulması,
- ✓ Çocuğun hayatta olması (Türkiye İş Kurumu).

Yarım çalışma süresi birinci doğumda 60 gün, ikinci doğumda 120 gün ve sonraki doğumlarda 180 gündür. Çoğul doğumlarda söz konusu süreler 30 gün eklenmektedir. Çocuğun engelli doğması durumunda yarım çalışma süresi 360 gündür.

Yarım çalışma ödeneği İşsizlik Sigortası Fonu'ndan aylık olarak ödenmektedir. Yarım çalışma ödeneğinin günlük miktarı, günlük asgari ücretin brüt tutarı kadardır. Ayrıca yarım çalışma ödeneğinden yararlanan kişilerle ilgili %32,5 oranındaki işçi ve işveren paylarını içeren sosyal sigorta primleri, yarım çalışma ödeneği ödenen gün sayısı kadar ödenmektedir.

Yarım çalışma ödeneği, Türkiye'de işsizlik sigortası kapsamında verilen bir yardımdır. Ancak 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nin 20'nci maddesine göre işsizlik yardımları kapsamında yardım yapılacak hâl, çalışmaya muktedir ve iş almaya hazır bulunan bir kimsenin, uygun bir iş bulma imkânsızlığı sebebiyle ve milli mevzuatta tarif olunduğu şekilde, kazancın geçici olarak durması hâlidir. Yarım çalışma ödeneğinden yararlanma koşullarının incelenmesinden de görüleceği üzere bu yardımdan yararlanmanın ön koşulu, 4857 sayılı Kanun'un 63'üncü maddesinde belirtilen haftalık çalışma süresinin yarısı kadar fiilen çalışmasıdır. Bu kapsamda söz konusu yardımın Sözleşmeye göre bir işsizlik yardımı olmadığı değerlendirilmektedir. Bununla birlikte yarım çalışma ödeneği, analık yardımları kapsamındaki yardımlarla da benzer özellikler göstermektedir. Ancak Sözleşmenin 47'nci maddesinde analık yardımları kapsamında yardım yapılacak hâl; gebelik, doğum ve bunların doğurduğu neticelerle, mevzuatta belirtildiği şekilde, bu sebeplerden dolayı kazancın geçici olarak durması hâlleri olarak tanımlanmıştır. Söz konusu ödenek, analık hâlinden sonra sigortalı kadının yarım zamanlı olarak çalışması koşuluyla verilmektedir. Bu kapsamda yarım çalışma ödeneğinin Sözleşmede tanımlanan analık yardımları kapsamında değerlendirilmesi de mümkün gözükmemektedir.

Yarım çalışma ödeneği, analık hâlinin bitmesine rağmen hâlen annesinin bakımına ihtiyaç duyan çocuklara sigortalı annesi tarafından yarı zamanlı olarak bakılmasına ve bu sürede kadın sigortalıların istihdamda kalmasına imkan vermektedir. Bu yardım kapsamında, her ne kadar sigortalı kadının yarım zamanlı olarak çalışmadığı sürede geçici olarak ortaya çıkan gelir kayıpları telafi edilse de kadın sigortalının çocuğuna kendisi tarafından bakıldığı sürede çocuğa diğer kişiler tarafından bakılması hâlinde ortaya çıkacak masrafların önüne geçilmektedir. Bu bakımdan yarım çalışma ödeneği, kreş yardımına benzer şekilde aile yardımı olarak değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Türkiye, ILO'nun 1952 tarihli ve 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkında Sözleşmesi'nin "Aile Yardımları" bölümünde yer alan mükellefiyetleri onaylamamıştır. Ayrıca aile yardımlarını içeren herhangi bir kurumsal sosyal güvenlik kolu henüz oluşturulmamıştır. Bununla birlikte 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nde aile yardımları için belirlenen asgari standartlar çerçevesinde yardım yapılacak hal, korunan kimseler, sağlanacak yardımlar ve staj süresi tanımlamaları dikkate alındığında Türkiye'deki mevcut yardımların bir bölümü, aile yardımıdır. Diğer bazı yardımlar ise bazı düzenlemelerle birlikte aile yardımı niteliği kazanabilecektir. Ayrıca bu yardımların bazıları bir tür aile yardımı olmasına rağmen farklı bir sosyal sigorta kolundan sağlanmaktadır.

Türkiye'deki mevcut uygulamaların incelenmesinden, aile yardımı olarak değerlendirilebilecek bu yardımların farklı kurumlar tarafından çeşitli kriterler çerçevesinde sağlandığı görülmüştür. Sosyal yardım niteliğinde olan yardımların bir kısmı merkezi yönetim bütçesinden karşılanırken diğer yardımlar, yerel yönetimler ile özel hukuk tüzel kişilerini de içeren çok çeşitli tüzel kişilikler tarafından sağlanmaktadır.

Çalışma sonucunda, aile yardımları kapsamında en temel aile yardımı olan çocuk yardımı dâhil dünya genelinde uygulanmakta olan birçok yardımın Türkiye'de de bulunduğu görülmektedir. Ancak Türkiye'deki aile yardımlarının diğer ülke uygulamalarından en önemli farkı yardımların kapsayıcılığı konusundadır. Türkiye'deki uygulamaların bazıları, daha dar kapsamda (devlet memurları, TİS kapsamındaki çalışanlar vb.) verilmektedir. Bu durum, yardımların geniş bir yelpazede farklı kurumlar/kişiler tarafından sağlanmasına ve etkinliğinin azalmasına yol açabilmektedir. Ayrıca mevcut aile yardımı uygulamaları çerçevesinde Türkiye'de kaç çocuk için aile yardımlarından yararlandığı ve bir yıl içinde toplam kaç kişiye ne kadar aile yardımı yapıldığı gibi verilerin tespitinde de sıkıntı yaşanmaktadır.

Türkiye'de kurumsal olarak çerçevesi çizilmiş ve kuralları oluşturulmuş bütüncül bir aile yardımı sosyal güvenlik kolunun kurulması, toplumda aile yardımlarına ulaşım açısından fırsat eşitliği sağlayabilecektir. Ayrıca toplumun refahı ve sosyal adalet için son derece önemli olan bu yardımların daha etkin bir şekilde yapılmasını ve takibini de beraberinde getirecektir.

Türkiye'de, 102 sayılı ILO Sözleşmesi'nde aile yardımları için belirlenen asgari standartları karşılayan bir kurumsal aile yardımı sosyal güvenlik kolunun oluşturulması için ilave aile yardımı uygulamalarının getirilmesinden ziyade çalışmada aile yardımı olduğu sonucuna ulaşılan mevcut yardımların kapsam ve yararlanma koşullarında düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bunun için aile yardımlarının sağlanmasından sorumlu bir müstakil kurumun ihdas edilmesi ve aile yardımı uygulamalarının koşullarının belirlendiği müstakil bir mevzuatın oluşturulması yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Akpınar, T. (2021). Sosyal Koruma Kapsamında Türkiye’de Aile Yardımları. *Cataloging-In-Publication Data*. 432.
- Atatanır, H. (2011). Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımı Uygulamaları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 2(1). 143-169.
- Bakıma Muhtaç Engellilerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik (30 Temmuz 2006). Resmi Gazete. 26244. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060730-1.htm>]. (Erişim: 06 Ocak 2022).
- Björklund, A. (2006). Does Family Policy Affect Fertility? *Journal of Population Economics*. 19(1). 3-24. [<https://doi.org/10.1007/s00148-005-0024-0>].
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. UN (1989, No.11) Onay (27 Ocak1995). Resmi Gazete. 22184. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>]. (Erişim: 06 Eylül 2021).
- Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti. [<https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/>]. (Erişim: 17 Eylül 2021).
- Devlet Memurları Kanunu (14 Temmuz 1965). Resmi Gazete. 12056. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12056.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).
- Dilik, S. (1980). Sosyal Güvenlik ve Sosyal Hizmetler Arasındaki İlişkiler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 35(1-4). 73-84.
- Dodurka, B. Z. (2014). Türkiye’de Merkezi Devlet Eliyle Yapılan Sosyal Yardımlar-Çalışma Raporu. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*. 1-25.
- Dumon, W. ve Esengün, R., Ç. M. (1991). Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikaları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 2(2).
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2021). Engelliler için Bilgilendirme Rehberi. [https://www.aile.gov.tr/media/94446/engelliler_icin_bilgilendirme_rehberi_2021.pdf]. (Erişim: 06 Ocak 2022).
- Gauthier, A. H. ve Hatzius, J. (1997). Family Benefits and Fertility: An Econometric Analysis. *Population Studies*. 51(3). 295.
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. Gençlik Kampları. [<https://genclikkamplari.gsb.gov.tr/Index.aspx>]. (Erişim: 23 Eylül 2021).
- Gençlik ve Spor Bakanlığı. Kredi/Burs Hizmetleri. [<https://kygm.gsb.gov.tr/Sayfalar/2441/2390/genel-bilgiler.aspx>]. (Erişim: 23 Eylül 2021).
- Harcırah Kanunu (10 Şubat 1954). Resmi Gazete. 8637. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8637.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).
- International Labour Organization (ILO) (1944). Gelir Garantisi (Güvencesi) Sağlanmasına Dair ILO Tavsiye Kararı (Karar No. 67). [https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO:P12100_INSTRUMENT_ID:312405]. (Erişim: 02 Eylül 2021).
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu (5 Ocak 1961). Resmi Gazete. 10705. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10705.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).
- İş Kanunu (22 Mayıs 2003). Resmi Gazete. 25134. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).
- İşsizlik Sigortası Kanunu (25 Ağustos 1999). Resmi Gazete. 23810. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23810.pdf>]. (Erişim: 02 Eylül 2021).

Karabayır, İ. (2019). *ILO Temel Sosyal Güvenlik Standartları Kapsamında Aile Yardımlarının Türk Sosyal Güvenlik Sistemine Entegrasyonu: AB Araştırmalı Öneriler*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi.

Koruyucu Aile Yönetmeliği (14 Aralık 2012). Resmi Gazete. 28497. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm>]. (Erişim: 20 Eylül 2021).

Kurtulmuş, S. (1988). Aile Ödeneklerinin Mukayeseli Bir Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. 46. 243-257.

Kurtulmuş, S. (1995). Modern Bir Sosyal Güvenlik Vasıtası Olarak Aile Ödenekleri. *Journal of Social Policy Conferences*. 40.145-159.

Küsmey, B. ve Ulu, S. A. (2020). İşçi Sendikalarının Toplu İş Sözleşmelerinde Sosyal Hizmet Unsurlarının İncelenmesi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 9(24). 246-267.

Maluller ile Şehit Dul ve Yetimlerine Tütün ve Alkol Ürünlerinin Satış Bedellerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun (13 Ekim 1988). Resmi Gazete. 19961. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19961.pdf>]. (Erişim: 02 Eylül 2021).

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (12 Eylül 2012). Resmi Gazete. 28409. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm>]. (Erişim: 27.09.2021).

Millî Eğitim Bakanlığı Taşıma Yoluyla Eğitime Erişim Yönetmeliği (3 Temmuz 2016). Resmi Gazete. 29761. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160703-2.htm>]. (Erişim: 07 Eylül 2021).

Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (3 Kasım 1980). Resmi Gazete 17152. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17152.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Oberlin, E. M., Caristo, A. M., Lagomarsino, G. ve Santos, S. (2007). Family Allowances: Policy, Practice and the Fight Against Poverty in Europe and Latin America?. *Technical Report*. 2. International Social Security Association.

Özel Barınma Hizmeti Veren Kurumlar ve Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun (25 Ağustos 2011). Resmi Gazete. 28054. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/09/20110914-1.htm>]. (Erişim: 02 Eylül 2021).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (7 Temmuz 2018). Resmi Gazete. 30471. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>]. (Erişim: 07 Eylül 2021).

Özel Öğretim Kurumları Kanunu (8 Şubat 2007). Resmi Gazete. 26434. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070214-1.htm>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Prud'Homme, N. (2004). Children in New Family Structures: Changes in Family Structures in the World and Adaptation of Family Policies. Akt. Özdemir, M. Ç. ve Karabayır, İ. (2019). Sosyal Güvenlik'te Uluslararası Çalışma Standardı Olarak Almanya'da Aile Yardımları. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 3(1). 91-113.

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik (3 Mart 2015). Resmi Gazete. 29284. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>]. (Erişim: 17 Eylül 2021).

Sosyal Güvenliğin Aşgari Normları Hakkında Sözleşme. ILO (1952, No.102). Onay (15 Ekim 1974). Resmi Gazete.15037. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15037.pdf>]. (Erişim: 02 Eylül 2021).

Sosyal Güvenlik Kurumu. Eğitim Öğretim Yardımı Verilmesi. [http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli_vazife_malullerine_saglanan_haklar/egitim_ogretim]. (Erişim: 23 Eylül 2021).

Sosyal Güvenlik Kurumu. Emzirme Ödenegi. [http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/emekli/kadin_sigortalilarin_haklari/emzirme_odenegi]. (Erişim: 21 Eylül 2021).

Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (3 Haziran 2011). Resmi Gazete. 27958. Mükerrer. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/06/20110608M1-1.pdf>]. (Erişim: 03 Eylül 2021).

Sosyal Hizmetler Kanunu (24 Mayıs 1983). Resmi Gazete. 18059. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18059.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (5 Mayıs 2006). Resmi Gazete. 26200. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616-1.htm>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM). Sosyal Yardım Programlarımız. [<https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>]. (Erişim: 16 Eylül 2021).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu (29 Mayıs 1986). Resmi Gazete. 19134. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19134.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Şentürk, F. (2016). Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi. *Sosyal Güvenlik*. 9. 102-139.

Terörle Mücadele Kanunu (12 Nisan 1991). Resmi Gazete. 20843. Mükerrer. [https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20843_1.pdf]. (Erişim: 23 Eylül 2021).

Türk Medeni Kanunu (22 Kasım 2001). Resmi Gazete. 24607. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/12/20011208.htm>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).

Türk, T. ve Ünlü, H. (2016). Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 7(14). 92-104.

Türkiye İş Kurumu. Yarım Çalışma Ödeneği. [<https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/yarim-calisma-odeneği/>]. (Erişim: 24 Eylül 2021).

Yüksek Öğrenim Öğrencilerine Burs Kredi Verilmesine İlişkin Kanun (3 Mart 2004). Resmi Gazete. 25394. [<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/03/20040306.htm#1>]. (Erişim: 2 Eylül 2021).

65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun (1 Temmuz 1976). Resmi Gazete. 15642. [<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15642.pdf>]. (Erişim: 31 Ağustos 2021).